
Přenos poznatků do praxe – INOVAČNÍ POLITIKA UK

Přenos poznatků do praxe – inovační politika UK (rozhovor s prorektorem pro rozvoj Doc. PhDr. Stanislavem Štechem, CSc.)

V posledních desetiletích se ve světě v souvislosti se špičkovými vysokými školami skloňují pojmy jako "technologický transfer", "inovační centra", "podnikatelské inkubátory" ad. Co si pod nimi máme představit ?

Obecně jde o přenos výsledků vědy, výzkumu a vývoje do praxe a o účinnější zhodnocování intelektuálního potenciálu vysokých škol. Důraz na tyto procesy souvisí se snahou evropských zemí zvyšovat svou konkurenceschopnost, přičemž její růst je rozhodující měrou podmíněn investicemi do vzdělávání, vědy a výzkumu a do rozvoje tzv. inovačního systému.

Jaké postavení má v tomto směru Česká republika?

V různých srovnávacích šetřeních Světové banky, OECD nebo EU se ukazuje, že ČR dopadá nejhůře právě v oblasti inovací (dosud také nemáme formulovanou státní Inovační politiku). Základní indikátory kvality inovačního systému země představují známé ukazatele, jako je např. celkový počet pracovníků ve vědě a výzkumu (VaV), celkové výdaje na VaV vyjádřené podílem na HDP, celkový počet VŠ studentů technických a přírodovědných oborů ad.

Stále více však o účinnosti inovačního systému rozhodují takové ukazatele, jako je počet patentů a prodaných licencí na milion obyvatel, podíl zahraničních investic do aplikovaného VaV, podíl výdajů soukromého sektoru na VaV, možnosti získávání tzv. rizikového kapitálu, atd.

Hlavní překážkou rozvoje inovací je v ČR zejména nedostatečné spojení akademických obcí s realizační sférou (zejména s průmyslem), relativně nízká úroveň přidělování patentů, pokles kapacit VaV nasměrovaných k potřebám výrobní sféry a nedostatečná orientace na kritéria užití výsledků výzkumu a návratnosti prostředků do něj vložených.

Jak lze charakterizovat základní podmínky inovačního systému?

Vyspělé země v Evropě formulují jako významnou součást inovační politiky podporu spolupráce výzkumu, univerzit a podniků. Je to nejlépe vyjádřeno v projektu Evropské komise Trend Chart – evropský trend inovací (srv. informační databázi na webovské stránce www.cordis.lu/trendchart).

Vedle důležitých přímých i nepřímých opatření státu (státní dotace, daňová politika, úprava legislativy) hraje rozhodující roli aktivita univerzit a změna přístupu jejich pracovníků. Motivace vědecko-výzkumných pracovníků univerzit k přenosu a využití poznatků jejich výzkumu do praxe je totiž nízká a ještě se snižuje, když narazí na náročné podnikatelské prostředí.

Co konkrétně považujete za hlavní problémy této oblasti u nás?

Při formulování i hodnocení projektů výzkumu se nebere zřetel na potenciální užití výsledků projektu v praxi. Součástí vyžadovaných kompetencí řešitelů nejsou přihlášené patenty, prodané licence nebo jiné formy spolupráce s praxí.

Neexistuje diferencované financování institucí (kateder, ústavů) ani diferencované odměňování jednotlivců podle úspěšnosti v aplikacích.

Na univerzitách se dostatečně nepodporuje orientovaný výzkum. Již při výběru výzkumných témat se nezkoumá šance výsledků na případné budoucí užití nebo dokonce komercializaci.

Univerzity nemají specialisty či speciální instituce schopné iniciovat vznik inovačních procesů a pomáhat zájemcům o zhodnocení výsledků své výzkumné práce.

Existuje malá ochota jít do rizika. Inovační projekty, např. podnikatelské inkubátory umožňující zakládání nových firem, představují vždy riziko. Proto se také kapitál, který je sem investován nazývá rizikový.

Může stát pomoci při rozvoji inovačních procesů?

Stát by měl samozřejmě také pomáhat, např. založením fondu rizikového kapitálu. Pokud do inovačního projektu univerzita vloží x milionů, stát vloží stejnou sumu. Je-li projekt úspěšný, funguje vklad státu jako půjčka; je-li neúspěšný, chová se státní vklad jako investice a nic se nemusí vracet. To pak přitahuje i zahraniční kapitál, protože státní investice pro něj znamená snížení rizika.

Odvaha zakládat dceřiné firmy a vkládat do nich hmotný i nehmotný majetek ovšem naráží na omezení daná legislativou. Potřebovali bychom legislativní opatření umožňující daňové úlevy pro ty, kteří podporují VaV z vlastních zdrojů a získávají ze své činnosti investují znovu do vědy.

Co si lze konkrétně pod inovačními procesy představit ?

Ve vstupní fázi celého procesu (produkce výsledků hodnotitelných v praxi) je to podpora při přípravě výzkumných projektů, kdy specialisté - poradci na univerzitě pomáhají vyhledávat potenciální uživatele výsledků výzkumu a získávat také další zdroje jeho financování (např. z Evropských strukturálních fondů v příslušných regionech, z fondů koheze, případně ze soukromých zdrojů); významnou součástí těchto aktivit na univerzitě je ochrana duševního vlastnictví (patenty). Podávání přihlášek jednak vyžaduje poplatek, jednak vyžaduje potřebné zabezpečení (kontrola používání patentu) např. elektronickou cestou prostřednictvím elektronické databanky. Obdobná je situace při prodeji licencí, který také vyžaduje základní ekonomickou, marketingovou a právní podporu; konzultační a expertská činnost pro praxi představuje poměrně běžné zhodnocování know-how získaného bádáním na vysoké škole. Výzkum zde je výrazně financován z veřejných prostředků podpory VaV i z prostředků samotné VŠ. Špičkové univerzity pak řeší tyto aktivity tak, že podporují vyhledávání uživatelů z praxe. Podobně přínosnou činnost představují analýzy projektů a příprava podnikatelských plánů pro existující podniky, kdy inovační centra univerzit postupují podobně; vrcholnou formu inovačních procesů zhodnocujících výzkumné poznatky představuje zakládání malých podniků (tzv. spin-offs) nebo vytváření odborného, materiálního a prostorového zázemí pro jejich rozjezd (tzv. start-ups). Příkladem je v zahraničí řada malých firem v oblasti informačních technologií založených nejprve výzkumníky (s často také studenty doktorského studia) podporovaných v období rozjezdu vysokou školou, které se pak ekonomicky osamostatní. V konečném efektu představují úspěšné inovační projekty zajímavý přínos pro financování pracovišť i odměňování jednotlivců. Objevuje se tak další zdroj financování univerzity.

Kde se v těchto procesech nachází UK a čeho chce v nejbližším období dosáhnout ?

Jeden z argumentů pro velkou opatrnost při zavádění inovací obvykle zní, že úspěšné příklady inovačních univerzitních center nacházíme většinou na školách technických či výrazně přírodovědně orientovaných. Je třeba si však uvědomit, že naše univerzita má celou řadu oborů od medicínských a přírodovědných, přes informační až po humanitní, které také skýtají zajímavé možnosti aplikace. Univerzita Karlova by měla nejprve získat informace o různých modelech zapojení do inovačních procesů, analyzovat své možnosti a motivovat své pracovníky k zapojení do inovačních projektů.

Ze střednědobého hlediska je naším cílem formulovat Inovační politiku UK, stanovit její konkrétní cíle a postupné kroky, jak jich dosáhnout. Podstatným úkolem je vymezení pravidel fungování sítě vztahů: výzkumné týmy – fakulta – univerzita – vnější partner.

K tomu je třeba vypracovat analytickou studii proveditelnosti, která na základě zjištěného potenciálu UK ukáže na obory či témata perspektivní z hlediska inovací, na možné slabiny či překážky rozvoje inovačního procesu a odpoví na otázku: jaká má být podoba jeho podpůrné infrastruktury na UK.

Právě proto jsme připravili cyklus seminářů, na kterých chceme jednak poskytnout informace o úspěšných (i neúspěšných) inovačních procesech v ČR i v zahraničí, jednak zjistit názory, zájem a představy našich pracovníků, včetně jimi vnímaných rizik a bariér.

Struktura seminářů je vlastně dvojitá: (a) sledují vybrané tématické (vědní) okruhy či oblasti, v nichž chceme na příkladech "success stories" motivovat výzkumníky z UK, (b) sledují formálně řídicí a informační infrastrukturu inovačního procesu nezbytnou pro realizaci inovační politiky univerzity.

Chceme nalézt pro UK optimální model zhodnocení výsledků našich výzkumných činností a proto budeme analyzovat všechny varianty kooperace s praxí, od metodického a poradenského střediska UK až po vytvoření vlastního inovačního centra.

Děkuji za rozhovor Petra Köpplová